

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

**ЦИВІЛЬНІ ПРАВА
МАЛОЛІТНІХ
І НЕПОВНОЛІТНІХ ТА
ЇХ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**

Київ - 2006

ББК 67.9(4УКР)304.4
Г67

Видання здійснено за сприяння програми МАТРА в рамках українсько-нідерландського проекту “Впровадження Цивільного кодексу в Україні”

Колектив авторів:

Горбунова Л.М. - заступник Міністра юстиції, кандидат юридичних наук;

Богачов С.В. - начальник Управління координації правової роботи та правової освіти;

Іванчук І.Ф. - заступник начальника Управління координації правової роботи та правової освіти - начальник відділу правової освіти.

Горбунова Л.М.

Г67 **Цивільні права малолітніх і неповнолітніх та їх цивільно-правова відповідальність / Л.М.Горбунова, С.В.Богачов, І.Ф.Іванчук; М-во юстиції України. – К.: [ТОВ “Поліграф-Експрес”], 2006. – 42 с. – Бібліогр.: с. 41.**

У цьому виданні у відносно стислій та доступній для широкого кола читачів розкриті питання, що пов’язані з цивільними правами малолітніх і неповнолітніх, а також їх цивільно-правовою відповідальністю.

Тому дане видання буде корисним як для самих неповнолітніх, що прагнуть оволодіти знаннями щодо своїх цивільних прав та обов’язків, так і для батьків чи осіб, що їх замінюють, а також для викладачів правознавства, завідувачів виховною роботою у навчальних закладах, працівників органів юстиції, представників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування тощо.

Підготовлено відповідно до законодавства України станом на 3 липня 2006 року.

Передмова

Кожна людина, яка знаходиться у суспільстві, має свої права та обов'язки незалежно від кольору шкіри чи очей, незалежно від того, де вона народилася, незалежно від того, хто її батьки, є вони чи їх немає за будь-яких обставин, незалежно від статі, віку, закладу, в якому вона навчається, виховується.

Кожна людина – це особлива й неповторна особистість, яка має сама визначити своє місце в житті й реалізувати свої здібності.

Показником гуманізму суспільства та держави є ставлення до дитини. Діти є найвищою цінністю кожного народу, і розбудова демократичної держави неможлива без сприяння розвитку молодого покоління, задоволення його потреб та виконання обов'язків, передбачених Конституцією та законодавством України.

Для забезпечення прав та інтересів дітей постійно вдосконалюється нормативно-правова база України. Тобто права і свободи дітей, як членів суспільства, у значній мірі визначають напрями діяльності державних органів та громадських організацій.

I. Основні цивільні права малолітніх та неповнолітніх

Право на життя та охорону здоров'я.

Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини.

Увага! Кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною.

За кожним громадянином закріплено право на охорону здоров'я. Держава зобов'язана забезпечити здоров'я своїх громадян, особливо на момент народження, а потім зобов'язана його охороняти.

Дитині гарантоване право на охорону здоров'я, безоплатну кваліфіковану медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я, безпечні умови для життя і здорового розвитку дитини, раціональне харчування, формування навичок здорового способу життя.

Кожен громадянин має право на отримання медичної допомоги. При цьому, громадянин, який досяг чотирнадцяти років і який звернувся по медичну допомогу, має право на вибір лікаря та вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій.

Право на ім'я та громадянство.

Пам'ятайте! Кожна дитина з моменту народження має право на ім'я та громадянство.

Необхідно знати:

- дитина, у якої батьки або один з батьків на момент її народження були громадянами України, також є громадянином України;
- якщо дитина народилася на території України від осіб без громадянства, але які на законних підставах проживають на території України, то така дитина є громадянином України;

- якщо дитина народилася за межами України від осіб без громадянства, але які постійно на законних підставах проживають на території України, і не набула за народженням громадянства іншої держави, то вона є громадянином України;

- якщо дитина, яка народилася на території України від іноземців, які постійно на законних підставах проживають на території України, і не набула за народженням громадянства жодного з батьків, вона є громадянином України;

- якщо одному з батьків дитина, яка народилася на території України надано статус біженця чи притулок в Україні і ця дитина не набула за народженням громадянства жодного з батьків або набула громадянства того з батьків, якому надано статус біженця чи притулок в Україні, то така дитина є громадянином України;

- якщо дитина, яка народилася на території України від іноземця і особи без громадянства, які постійно на законних підставах проживають на території України, і не набула за народженням громадянства того з батьків, який є іноземцем, вона є громадянином України;

- новонароджена дитина, знайдена на території України, обоє з батьків якої невідомі (знайда), є громадянином України.

Дитина з моменту народження має право на ім'я. Насамперед воно означає право кожної людини з моменту її народження бути названою.

Увага! Дитина повинна отримати ім'я протягом одного місяця з дня народження.

Особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право, за згодою батьків або одного з батьків, з ким вона проживає, чи піклувальника змінити своє прізвище та ім'я.

Особа, яка досягла шістнадцяти років, має право на змінити свого прізвище та ім'я.

Пам'ятайте! Прізвище дитини визначається за прізвищем батьків. Якщо мати, батько мають різні прізвища, то прізвище дитини визначається за їхньою згодою. Батьки, які мають різні прізвища, можуть присвоїти дитині подвійне прізвище, утворене шляхом з'єднання їхніх прізвищ (наприклад: Іванов-Бочкін).

Спір між батьками щодо прізвища дитини може вирішуватися органом опіки та піклування (відповідальні відділи і управління місцевої державної адміністрації) або судом.

Увага! У разі зміни прізвища обома батьками змінюється прізвище дитини, яка не досягла семи років. Прізвище дитини, яка вже досягла семи років, змінюється за згодою дитини.

Якщо є заперечення одного із батьків щодо зміни прізвища дитини, спір між ними щодо такої зміни може вирішуватися органом опіки та піклування або судом. При вирішенні такого спору беруться до уваги виконання батьками своїх обов'язків щодо дитини, а також інші обставини, які засвідчують відповідність зміни прізвища інтересам дитини.

Ім'я дитини визначається за згодою батьків. Якщо чоловік добровільно не визнав батьківства, ім'я дитини народженої жінкою, яка не перебуває у шлюбі визначається матір'ю дитини.

Не забудьте! Дитині може бути дано не більше двох імен, якщо інше не впливає із звичаю національної меншини, до якої належать мати і (або) батько.

Спір між батьками щодо імені дитини може вирішуватися органом опіки та піклування або судом.

По батькові дитини визначається за іменем батька дитини. Якщо мати дитини не перебуває у шлюбі і за умови, що батька дитини не визнано, то по батькові такої дитини визначається за іменем особи, яку мати дитини назвала її батьком.

Якщо батько змінив своє ім'я, по батькові дитини, яка досягла чотирнадцяти років, змінюється за згодою самої дитини.

Право на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них та на піклування батьків.

Сім'я є середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього.

Батько і мати мають рівні права та обов'язки щодо своїх дітей. Батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття (18 років).

Дитина, яка проживає окремо від батьків або одного з них, має право на підтримання з ними регулярних особистих стосунків і прямих контактів. А батьки, які проживають окремо від дитини, зобов'язані брати участь у її вихованні і мають право спілкуватися з нею, якщо таке спілкування не перешкоджатиме нормальному вихованню дитини.

Якщо батьки не можуть дійти згоди стосовно участі одного з батьків, який проживає окремо, у вихованні дитини, порядок такої участі визначається органами опіки та піклування за участю батьків виходячи з інтересів дитини.

Увага! Рішення органів опіки та піклування з цих питань можна оскаржувати в суді у порядку, встановленому законом.

Той із батьків, хто проживає окремо від дитини, може брати участь у її утриманні, за домовленістю між батьками дитини.

Аліменти, одержані на дитину, є власністю того з батьків, на ім'я кого вони виплачуються, і мають використовуватися за цільовим призначенням.

Пам'ятайте! Неповнолітня дитина (від 14 до 18 років) має право брати участь у розпорядженні аліментами, які одержані для її утримання.

Той з батьків, з ким проживає дитина, і той із батьків, хто проживає окремо від неї, з дозволу органу опіки та піклування можуть укласти договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно (житловий будинок, квартиру, земельну ділянку тощо). Наприклад: батько дитини, який проживає окремо, може укласти договір з матір'ю дитини про припинення сплати аліментів у зв'язку з даруванням дитині квартири.

Увага! Такий договір обов'язково нотаріально посвідчується і підлягає державній реєстрації.

Якщо дитина досягла 14 років, вона бере участь в укладанні цього договору, а також як учасник сімейних відносин має право

на безпосереднє звернення до суду за захистом свого права або інтересу.

Право на опіку або піклування.

Малолітні (до 14 років) та неповнолітні (від 14 до 18 років) особи мають право на опіку або піклування.

Опіка і піклування встановлюються з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав і інтересів малолітніх, а також неповнолітніх осіб. Особисті немайнові права належать кожній людині від народження або за законом і не мають економічного змісту. Конституція України закріплює за людиною такі немайнові права як: право на життя, право на охорону здоров'я, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність особистого і сімейного життя, право на повагу до гідності та честі, право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на недоторканість житла, право на вільний вибір місця проживання та на свободу пересування, право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості.

- **Опіка** встановлюється над малолітніми особами, які позбавлені батьківського піклування.

- **Піклування** встановлюється над неповнолітніми особами, що позбавлені батьківського піклування.

Орган опіки і піклування встановлює опіку над малолітньою особою і піклування над неповнолітньою особою у разі позбавлення зазначених осіб батьківського піклування.

Суд встановлює опіку над малолітньою особою і піклування над неповнолітньою особою, якщо при розгляді справи буде встановлено, що вони позбавлені батьківського піклування.

Опіка або піклування встановлюються за місцем проживання малолітньої або неповнолітньої особи, яка потребує опіки чи піклування, або за місцем проживання опікуна чи піклувальника.

Пам'ятайте! Опікуна або піклувальника призначає орган опіки та піклування.

Опікуном або піклувальником може бути лише особа з повною цивільною дієздатністю, тобто особа, яка здатна своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатна своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність за свої дії.

Опікуном або піклувальником не може бути особа:

- яка позбавлена батьківських прав;
- поведінка та інтереси якої суперечать інтересам малолітньої чи неповнолітньої особи.

Особа може бути призначена опікуном або піклувальником лише за її письмовою заявою.

Опікун або піклувальник призначається переважно з осіб, які перебувають у сімейних, родинних відносинах з малолітнім чи неповнолітнім, з урахуванням особистих стосунків між ними, можливості особи виконувати обов'язки опікуна чи піклувальника.

При призначенні опікуна для малолітньої особи та при призначенні піклувальника для неповнолітньої особи, враховуються також бажання підопічного.

Опікун зобов'язаний дбати про підопічного, про створення йому необхідних побутових умов, збереження та використання майна підопічного в його інтересах, про забезпечення доглядом та лікуванням, дбати про виховання, навчання та розвиток підопічного.

Увага! Опікун вчиняє договори від імені та в інтересах підопічного.

Якщо малолітня особа може самостійно визначати свої потреби та інтереси, опікун, який здійснює управління її майном, повинен враховувати її бажання.

Опікун самостійно здійснює витрати, необхідні для задоволення потреб підопічного, за рахунок пенсії, аліментів, доходів від майна підопічного тощо.

Якщо підопічний є власником нерухомого майна (житлового будинку, споруди, будівлі тощо) або майна, яке потребує постійно-

го управління, опікун може з дозволу органу опіки та піклування управляти цим майном або передати його за договором в управління іншій особі.

Піклувальник над неповнолітньою особою зобов'язаний дбати про створення для неї необхідних побутових умов, про її виховання, навчання та розвиток.

Піклувальник дає згоду на вчинення підопічним договорів.

Опікун та піклувальник зобов'язані вживати заходів щодо захисту цивільних прав та інтересів підопічного.

Опікун (піклувальник), його дружина, чоловік та близькі родичі (батьки, діти, брати, сестри) не можуть укладати (давати згоду на укладення) з підопічним договорів, крім договору дарування або договору безоплатного користування позичкою.

Зверніть увагу! Опікун не може здійснювати дарування від імені підопічного, а також зобов'язуватися від його імені порукою.

Опікун не має права без дозволу органу опіки та піклування:

* відмовитися від майнових прав підопічного;

* видавати письмові зобов'язання від імені підопічного;

- укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, у тому числі договори щодо поділу або обміну житлового будинку, квартири;

- укладати договори щодо іншого цінного майна.

Піклувальник має право дати згоду на вчинення вищезазначених договорів лише з дозволу органу опіки та піклування.

Обов'язки з опіки та піклування над дитиною виконуються опікуном і піклувальником безкоштовно, але опікуни і піклувальники мають право одержати оплату своїх послуг.

Опіка припиняється:

- у разі передачі малолітньої особи батькам (усиновлювачам);

- у разі досягнення підопічним 14 років. У цьому разі особа, яка здійснювала обов'язки опікуна, стає піклувальником без спеціального рішення щодо цього;

Піклування припиняється у разі:

1. Досягнення особою повноліття.

2. Вступу неповнолітньою особою у шлюб.

3. Надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності:

- особі, яка досягла 16 років і працює за трудовим договором;

- неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини;

- особі, яка досягла 16 років і яка бажає займатися підприємницькою діяльністю.

Які ж документи потрібні для призначення опікуна органами опіки і піклування:

1) копія свідоцтва про народження малолітньої або неповнолітньої особи, що потребує опіки чи піклування.

2) документи, які підтверджують відсутність батьків (це лише: копія свідоцтва про смерть батьків, рішення суду про позбавлення батьків батьківських прав, рішення суду про відібрання дітей у батьків без позбавлення батьківських прав, рішення суду про визнання батьків не дієздатними чи обмежено дієздатними, рішення суду про визнання батьків безвісно відсутніми, архівна довідка відділу РАЦС). **Увага!** При відсутності цих документів діти, що перебувають під опікою, не будуть користуватись пільгами, передбаченими законодавством;

3) акт обстеження умов життя особи, що потребує опіки і опис її майна;

4) довідка про стан здоров'я особи, що потребує опіки та майбутнього опікуна (піклувальника).

5) довідка про місце проживання майбутнього опікуна та склад його сім'ї.

6) заява майбутнього опікуна про прийняття на себе обов'язку про опіку.

7) акт перевірки умов життя майбутнього опікуна.

8) висновок органу опіки та піклування за місцем проживання опікуна про можливість виконувати опікунські обов'язки, рішення виконкому.

9) довідка лікувальної установи (санепідемстанції) про відсутність у сім'ї майбутнього опікуна (піклувальника) захворювань (про епідоточення).

10) документ про закріплення за дитиною житлової площі (рішення виконкому).

Право на достатній життєвий рівень.

Кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку.

Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини.

Держава надає наступні види допомоги сім'ям з дітьми:

- 1) допомога у зв'язку з вагітністю та пологами;
- 2) одноразова допомога при народженні дитини;
- 3) допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
- 4) допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням;
- 5) допомога на дітей одиницями матерям.

Крім того, за наявності коштів місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та об'єднання громадян за рахунок власних коштів можуть запроваджувати додаткові види допомоги та встановлювати доплати до державної допомоги сім'ям з дітьми.

Право на житло.

Місцем проживання є місце, де особа постійно чи переважно проживає. Особа вільно обирає місце проживання.

Що таке місце проживання?

Місцем проживання вважається житловий будинок, квартира, інше приміщення, придатне для проживання у ньому (гуртожиток, готель тощо), у відповідному населеному пункті, в якому особа проживає постійно, переважно чи тимчасово.

Держава забезпечує право дитини на проживання в таких санітарно-гігієнічних та побутових умовах, що не завдають шкоди її фізичному та розумовому розвитку.

Діти - члени сім'ї наймача або власника жилого приміщення мають право користуватися займаним приміщенням нарівні з власником або наймачем.

Органи опіки та піклування зобов'язані здійснювати контроль за додержанням батьками або особами, які їх замінюють, майнових та житлових прав дітей при відчуженні жилих приміщень та купівлі нового житла.

Місцем проживання дитини у віці від 10 до 14 років вважається :

- місце проживання її батьків (усиновлювачів), або одного з них, з ким вона проживає;
- місце проживання опікуна;
- місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка виконує щодо неї функції опікуна.

У разі спору місце проживання фізичної особи у віці від 10 до 14 років визначається органом опіки та піклування або судом.

Місцем проживання фізичної особи, яка не досягла 10 років є:

- місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає;
- місце проживання опікуна;
- місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я, в якому вона проживає.

Громадяни самостійно здійснюють право на отримання жилого приміщення в будинках державного і громадського житлового фонду з настанням повноліття, тобто після досягнення 18-річного віку чи з моменту вступу до шлюбу або влаштування на роботу.

Інші неповнолітні (у віці від 15 до 18 років) здійснюють право на одержання жилого приміщення зі згоди батьків чи опікунів.

Повнолітні члени сім'ї несуть рівну з наймачем майнову відповідальність за зобов'язаннями, які випливають із зазначеного договору. При тимчасовій відсутності наймача чи членів його сім'ї, за ними зберігається житлове приміщення протягом шести місяців.

Житлове приміщення зберігається за тимчасово відсутнім наймачем чи членами його сім'ї понад шість місяців у випадках:

- призову на строкову військову службу або направлення на альтернативну (невійськову службу) - протягом усього періоду проходження зазначеної військової служби;
- тимчасового виїзду з постійного місця проживання за умовами і характером роботи чи у зв'язку з навчанням (учні, студенти, аспіранти тощо), у тому числі за кордоном, - протягом усього часу виконання цієї роботи або навчання;
- влаштування непрацездатних осіб, у тому числі дітей-інвалідів, у будинку-інтернаті та іншій установі соціальної допомоги - протягом усього часу перебування в них;
- виїзду для лікування в лікувально-профілактичному закладі (лікарні, клініці) - протягом усього часу перебування у ньому;
- взяття під варту або засудження до позбавлення волі - протягом усього часу перебування під вартою або відбування покарання, якщо в цьому будинку, квартирі залишилися проживати інші члени сім'ї.

На вселення до батьків їх неповнолітніх дітей згоди власника будинку (квартири) і всіх членів сім'ї, які проживають з наймачем, не потрібно.

При продажу квартири з частковою власністю неповнолітнього необхідно подати:

- 1) заяви обох батьків та дитини;
- 2) свідоцтво про право власності на квартиру (ксерокопія);
- 3) технічний паспорт на квартиру;
- 4) свідоцтво про народження неповнолітньої дитини (ксерокопія);
- 5) технічний паспорт на квартиру, що купується.

Однією з важливих умов отримання дозволу на заміну проданої квартири є забезпечення дитини іншою квартирою, причому зменшення житлової площі, погіршення умов проживання дитини не допускається.

Право на вільне висловлення думки та отримання інформації.

Кожна дитина має право на вільне висловлювання особистої думки, формування власних поглядів, розвиток власної суспільної активності, отримання інформації, що відповідає її віку.

Це право включає свободу розшукувати, одержувати, використовувати, поширювати та зберігати інформацію в усній, письмовій чи іншій формі, за допомогою творів мистецтва, літератури, засобів масової інформації, засобів зв'язку (комп'ютерної, телефонної мережі тощо) чи інших засобів на вибір дитини. Їй забезпечується доступ до інформації та матеріалів з різних національних і міжнародних джерел, особливо тих, які сприяють здоровому фізичному і психічному розвитку, соціальному, духовному та моральному благополуччю.

Пам'ятайте! Діти мають право звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, засобів масової інформації та їх посадових осіб із зауваженнями та пропозиціями стосовно їхньої діяльності, заявами та клопотаннями щодо реалізації своїх прав і законних інтересів та скаргами про їх порушення.

В інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету та неупередженості правосуддя, здійснення прав дитини на вільне висловлювання думки та отримання інформації може бути обмежене законом.

Право на захист від усіх форм насильства.

Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканість та захист гідності.

Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися взаємоповагою, справедливістю і повинні виключати будь-яке приниження честі та гідності дитини.

Держава здійснює захист дитини від:

- усіх форм фізичного і психічного насильства, образи, недбалого і жорстокого поводження з нею, експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють;

- втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин;

- залучення до екстремістських релігійних психокультурних угруповань та течій, використання її для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів, примушування до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення до азартних ігор тощо.

Увага! Держава через органи опіки і піклування, служби у справах неповнолітніх, центри соціальних служб для молоді, надає дитині та особам, які піклуються про неї, необхідну допомогу у запобіганні та виявленні випадків жорстокого поводження з дитиною, передачі інформації про ці випадки для розгляду до відповідних уповноважених законом органів для проведення розслідування і вжиття заходів щодо припинення насильства.

Пам'ятайте! Дитина вправі особисто звернутися до органу опіки та піклування, служби у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді, інших уповноважених органів за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів.

Без згоди законного представника дитини забороняється розголошення чи публікація будь-якої інформації про дитину, що може заподіяти їй шкоду.

Право на майно.

Не забудьте! Батьки і діти, які проживають разом, можуть бути самостійними власниками майна.

Якщо виник спір стосовно належності майна між батьками та малолітніми, неповнолітніми дітьми, які проживають разом, буде вважатися, що це майно є власністю батьків.

Майно, яке батьки придбали для розвитку, навчання та виховання дитини (одяг, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне обладнання тощо), є власністю дитини.

Майно, яке батьки і діти набули за рахунок спільної праці чи спільних коштів, належить їм на праві спільної сумісної власності (тобто майно, що є власністю двох або більше осіб без визначення часток в цьому майні).

Не забудьте! Батьки управляють майном, належним малолітній дитині, без спеціального на те повноваження. Батьки зобов'язані дбати про збереження та використання майна дитини в її інтересах.

Батьки малолітньої дитини не мають права без дозволу органу опіки та піклування вчиняти такі угоди:

- укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, в тому числі договори щодо поділу або обміну житлового будинку, квартири;
- видавати письмові зобов'язання від імені дитини;
- відмовлятися від майнових прав дитини.

Увага! Якщо один із батьків вчиняє угоду щодо майна малолітньої дитини, вважається, що він діє за згодою другого з батьків. В разі незгоди другий з батьків має право звернутися до суду з вимогою про визнання такої угоди недійсною як укладеною без його згоди, якщо ця угода виходить за межі дрібної побутової.

Батьки спільно вирішують питання про управління майном дитини. Спори, які виникають між батьками щодо управління майном дитини, можуть вирішуватися органом опіки та піклування або судом.

Увага! Нерухоме майно, одержане дитиною за договором про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно (житловий будинок, квартиру, земельну ділянку тощо), може бути відчужене (продане, обміняне) до досягнення нею повноліття (18 років) лише з дозволу органу опіки та піклування.

Дохід, одержаний від використання майна малолітньої дитини, батьки мають право використовувати на виховання та утримання інших дітей та на невідкладні потреби сім'ї.

При цьому, при відчуженні нерухомості, у договорі бажано зазначати, що кошти, отримані від продажу майна малолітньої дитини переходять у власність саме цій дитині, з метою запобігання виникнення судових спорів в майбутньому.

Пам'ятайте! Дарування майна дітей (підопічних) їх батьками, (усиновлювачами, опікунами) заборонено.

Інші угоди неповнолітні можуть вчиняти за згодою своїх батьків (усиновлювачів), піклувальників.

Увага! На вчинення неповнолітньою (від 14 до 18 років) особою угоди щодо транспортних засобів або нерухомого майна повинна бути письмова і нотаріально посвідчена згода батьків (усиновлювачів) або піклувальника.

Без дозволу органу опіки та піклування батьки малолітньої дитини не мають права укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, а батьки неповнолітньої дитини мають право дати згоду на вчинення їх неповнолітньою дитиною таких договорів.

Обов'язковому нотаріальному посвідченню підлягають:

- договори про відчуження (купівля-продаж, міна, дарування, пожертва, рента, довічне утримання (догляд), спадковий договір) нерухомого майна;
- іпотечні договори, договори про заставу транспортних засобів;
- договори про спільну часткову власність на земельну ділянку; купівлю-продаж земельних ділянок, про перехід права власності та про передачу права власності на земельні ділянки; про обмін земельними ділянками, які виділені єдиним масивом у натурі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв);
- договори купівлі-продажу (приватизації) державного майна, відчуження приватизованого майна;
- договори про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя; про надання утримання; про припи-

нення права утримання взамін набуття права на нерухоме майно або одержання одноразової грошової виплати; шлюбні договори; договори між подружжям про розмір та строки виплати аліментів на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно;

- договори найму будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини) строком на один рік і більше;
- договори про створення акціонерних товариств, якщо товариства створюються фізичними особами;
- договори управління нерухомим майном;
- договори про зміну черговості одержання права на спадкування;
- довіреності на укладання правочинів, що потребують нотаріальної форми, а також на вчинення дій щодо юридичних осіб, за винятком випадків, коли законом або спеціальними правилами допущена інша форма довіреності;
- довіреність, що видається в порядку передоручення;
- інші правочини, для яких чинним законодавством передбачена обов'язкова нотаріальна форма.

Відповідно до вимог Цивільного кодексу України нотаріальному посвідченню та державній реєстрації підлягають:

- договір довічного утримання (догляду), за яким передається у власність нерухоме майно;
- договір управління нерухомим майном;
- договір купівлі-продажу земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна;
- договір міни нерухомого майна на інше нерухоме майно або на інший товар;
- договір про передачу нерухомого майна під виплату ренти.

Орган опіки та піклування повинен розглядати питання дозволу на вчинення угод щодо майнових прав малолітніх та неповнолітніх дітей у випадках, коли дитина є стороною як відчужувач (наприклад: продавець) і в тих випадках, коли дитина є стороною як набувач (покупець).

Якщо неповнолітньому менше 16 років, його особу необхідно встановлювати за свідоцтвом про народження та за підтвердженням батьків (одного з батьків) про те, що ця особа є їх дитиною. Крім цього, на практиці більшість нотаріусів для більшої впевненості в особі вимагають учнівський квиток з фотографією неповнолітнього.

Державою охороняються права та інтереси дітей при вчиненні договорів щодо нерухомого майна. При цьому, зменшення або обмеження прав і охоронюваних законом інтересів дітей при вчиненні будь-яких угод стосовно жилих приміщень **є неприпустимим**.

Органи опіки та піклування здійснюють контроль за дотриманням батьками та особами, які їх замінюють, житлових прав і охоронюваних законом інтересів дітей.

Увага! Для здійснення будь-яких угод з нерухомим майном, яке належить дитині або право користування яким має дитина, потрібна попередня згода органів опіки та піклування.

Посадові особи органів опіки та піклування несуть персональну відповідальність за захист прав і охоронюваних законом інтересів дітей при наданні згоди на вчинення угод щодо нерухомого майна дітей.

Отже, орган опіки та піклування повинен надавати згоду на відчуження нерухомого майна не тільки в тому випадку, коли дитина є власником або співвласником цього майна, а і у випадках, коли дитина мала право користування цим житлом.

В такому випадку доказом підтвердження того факту, що діти (малолітні або неповнолітні) користувались чи не користувались відчужуваним майном може бути довідка ЖЕКУ про склад сім'ї, а також письмове підтвердження того факту, що малолітні або неповнолітні особи не користувалися майном, яке відчужується.

Відмова від майнових прав дитини.

Увага! Дозвіл органу опіки та піклування потрібен, якщо мова йде про відмову від будь-яких майнових прав дитини.

На практиці найчастіше зустрічається необхідність залучення органів опіки та піклування при відмові від прийняття спадщини дитиною.

Неповнолітня особа віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років може відмовитися від прийняття спадщини за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника і органу опіки та піклування.

Не забудьте! Батьки (усиновлювачі) або опікун можуть відмовитися від прийняття спадщини, належної малолітній особі лише з дозволу органу опіки та піклування.

Неповнолітня особа віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років може відмовитися від переважного права купівлі частки майна у спільній частковій власності (власність двох чи більше осіб із визначенням часток кожного з них) тільки за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника і органу опіки та піклування.

Батьки (усиновлювачі) або опікун можуть відмовитися від переважного права малолітньої дитини на купівлю частки майна у спільній частковій власності (наприклад: переважне право перед іншими особами на купівлю частки квартири) лише з дозволу органу опіки та піклування.

Якщо інші співвласники відмовилися від здійснення переважного права купівлі чи не здійснюють цього права щодо нерухомого майна протягом місяця, а щодо рухомого майна – протягом десяти днів від дня отримання ними повідомлення, продавець має право продати свою частку іншій особі.

Якщо батьки неналежно виконують свої обов'язки щодо управління майном дитини вони зобов'язані відшкодувати завдану їй матеріальну шкоду.

Дохід, одержаний від використання майна малолітньої дитини, батьки мають право використовувати на виховання та утримання інших дітей та на невідкладні потреби сім'ї.

Право на освіту.

Держава гарантує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; надання державних стипендій та пільг учням і студентам цих закладів у порядку, встановленому законодавством України.

Держава забезпечує право на вибір навчального закладу і навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах.

Увага! Учні державних професійно-технічних навчальних закладів, студенти вищих навчальних закладів I - IV рівнів акредитації з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувають на повному утриманні держави.

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування (за винятком тих, які мають вади фізичного та розумового розвитку і не можуть навчатися в загальних навчальних закладах), навчаються в загальноосвітніх школах.

Держава забезпечує пільгові умови для вступу до державних та комунальних професійно-технічних, вищих навчальних закладів дітям-інвалідам, дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, та іншим категоріям дітей, які потребують соціального захисту, за умови наявності у них достатнього рівня підготовки.

Норми навантаження у навчальних програмах та планах навчальних закладів повинні визначатися з урахуванням віку та стану здоров'я дітей. Контроль за дотриманням цих норм у порядку, встановленому законодавством, забезпечують органи управління освіти та органи охорони здоров'я.

Держава підтримує та заохочує особливо обдарованих дітей шляхом направлення їх на навчання до провідних вітчизняних та іноземних навчальних закладів і встановлення спеціальних стипендій.

Держава сприяє випуску і забезпеченню доступності кіно- та відеофільмів, теле- і радіопередач, виданню друкованих засобів масової інформації, розрахованих на дитячу та молодіжну аудиторію, а також поширенню іншої корисної для культурного розвитку дітей інформації.

Право на працю.

Неповнолітні в трудових правовідносинах прирівнюються до повнолітніх, а в області охорони праці, робочого часу, відпустки та деяких інших умов користуються додатковими пільгами.

Пам'ятайте! Не допускається прийняття на роботу осіб молодше 16 років. Як виняток, за згодою одного із батьків чи особи, що його заміняє, можуть бути прийняті на роботу особи, які досягли 15 років. Але для підготовки молоді до продуктивної праці допускається прийняття на роботу учнів закладів освіти у вільний від навчання час по досягненню ними чотирнадцятирічного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює.

Увага! Праця неповнолітніх забороняється на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах, а також забороняється залучати неповнолітніх до підіймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми. Забороняється залучати неповнолітніх до нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні.

Застосування праці неповнолітніх у виробництвах, професіях і на роботах з важкими та шкідливими умовами праці забороняється на всіх підприємствах, установах та організаціях незалежно від форм власності і видів їх діяльності.

Увага! Неповнолітні приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду.

При прийнятті на роботу осіб, які не досягли 18 років, молодих працівників після закінчення професійних навчально-виховних закладів, молодих спеціалістів після закінчення вищих навчальних закладів випробування не встановлюються.

Трудова книжка є основним документом, який свідчить про трудову діяльність працівника. Працівникам, що стають на роботу вперше, трудова книжка оформляється не пізніше 5 днів з дня після прийняття на роботу. До трудової книжки заносяться відомості про роботу, заохочення та нагороди за успіхи в роботі. Відомості про стягнення до неї не заносяться.

Неповнолітні, які вперше стають до роботи, і не мають трудової книжки, повинні пред'явити паспорт (свідоцтво про народження), диплом або інший документ про освіту чи професійну підготовку.

Для неповнолітніх передбачено скорочення тривалості робочого часу:

- * від 16 до 18 років - 36 годин на тиждень;
- * від 15 до 16 років - 24 години на тиждень;
- * для учнів віком від 14 до 15 років, які працюють в період канікул - 24 години на тиждень.

Максимальна тривалість робочого часу для учнів, які працюють протягом навчального року, у вільний від навчання час, не може бути більше половини тривалості робочого часу, який передбачений для осіб відповідного віку, тобто, для учнів віком від 16 до 18 років - 18 годин на тиждень, а віком від 14 до 16 років - 12 годин на тиждень.

Якщо дитина витрачає час, за згодою власника або уповноваженого ним органу (профспілки) на професійну підготовку в межі робочого часу, цей час зараховується як робочий.

Для неповнолітніх норми виробітку встановлюються виходячи з норм виробітку для дорослих робітників пропорційно скороченому робочому часу для осіб, що не досягли 18 років.

Оплата праці неповнолітнім при скороченій тривалості щоденної роботи провадиться у такому ж розмірі, як і дорослим працівникам при повній тривалості щоденної роботи.

Не забудьте! Щорічні відпустки неповнолітнім надаються в літній час або за їх бажанням (письмова заява) в будь-яку іншу пору року.

Літнім часом вважається настання літнього місяця, тобто з 1 червня і до 1 жовтня. *Відпустка для неповнолітніх не повинна бути меншою, ніж 31 календарний день.*

При укладенні трудового договору на невизначений строк, неповнолітній має право розірвати трудові відносини, попередивши власника або уповноваженого ним органа письмово за 2 тижні. Якщо така заява про звільнення з роботи за власним бажанням зумовлена неможливістю продовжувати роботу (переїзд на нове місце проживання, вступ до навчального закладу тощо), власник або уповноважений ним орган повинен розірвати трудовий договір у строк, про який прохає працівник.

Увага! Власник може звільнити неповнолітнього з роботи за власною ініціативою лише при наявності дозволу профспілкового комітету та згоди Служби у справах неповнолітніх.

Батьки, усиновителі, піклувальник неповнолітнього, а також державні органи та службові особи, на яких покладено нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю, мають право вимагати розірвання трудового договору з неповнолітнім, якщо праця загрожує здоров'ю неповнолітнього або порушує його законні інтереси.

При звільненні неповнолітнього з роботи адміністрація зобов'язана в день звільнення видати неповнолітньому належно оформлену трудову книжку та провести з ним всі розрахунки.

Якщо власник звільнив неповнолітнього з власної ініціативи, він зобов'язаний в день звільнення видати неповнолітньому копію наказу про звільнення з роботи. В інших випадках копія наказу видається на вимогу неповнолітнього.

Районні і міські держадміністрації, виконкоми місцевих рад повинні затверджувати програми влаштування на роботу випускників загальноосвітніх шкіл, квоти робочих місць для працевлаштування молоді та забезпечувати їх виконання всіма підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності.

Відмова в прийнятті на роботу і професійному навчанні на виробництві зазначеним особам, направленим в рахунок броні, заборонена.

Увага! Працездатній молоді - громадянам України віком від 15 до 28 років після закінчення навчання або після звільнення зі строкової військової чи альтернативної (невійськової) служби надається перше робоче місце на строк не менше двох років.

Право на зайняття підприємницькою діяльністю.

Необхідно знати! Діти, які досягли 16-річного віку, мають право займатися підприємницькою діяльністю, можуть бути членами колективного сільськогосподарського підприємства та членами селянського (фермерського).

З 14 років закон дозволяє неповнолітньому працювати у фермерському господарстві своїх батьків.

Якщо фізична особа - підприємець визнана безвісно відсутньою, недієздатною чи її цивільна дієздатність обмежена або якщо власником майна, яке використовувалося у підприємницькій діяльності, стала неповнолітня чи малолітня особа, орган опіки та піклування може призначити управителя цього майна.

Право на об'єднання в дитячі та молодіжні організації.

Держава забезпечує право молоді на створення молодіжних громадських організацій.

Молодіжна громадська організація - це об'єднання громадян віком від 14 до 28 років, метою якого є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення та захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів.

Дитяча громадська організація - це об'єднання громадян віком від 6 до 18 років, метою якого є здійснення діяльності, спрямованої на реалізацію та захист своїх прав і свобод, творчих здібностей, задоволення власних інтересів, які не суперечать законодавству, та соціальне становлення як повноправних членів суспільства.

Засновниками молодіжних та дитячих громадських організацій можуть бути громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, які досягли 15-річного віку.

Молодіжні та дитячі громадські організації утворюються і діють на засадах добровільності, рівноправності їх членів, самоврядування, законності та гласності.

Членами молодіжних громадських організацій можуть бути особи віком від 14 до 28 років, членами дитячих громадських організацій - особи віком від 6 до 18 років. Неповнолітні віком до 10 років можуть вступити до дитячих громадських організацій лише за письмовою згодою батьків, усиновителів, опікунів або піклувальників.

Особи старшого віку можуть бути членами молодіжних та дитячих громадських організацій якщо їх кількість у цих організаці-

ях не перевищує третину загальної кількості членів цієї організації. Таке співвідношення, в тому числі у виборних органах молодіжних та дитячих громадських організацій, повинно дотримуватись під час всієї діяльності організації.

Таке обмеження у складі виборних органів не поширюється на спілки молодіжних та дитячих громадських організацій.

Увага! Молодіжні та дитячі громадські організації не можуть утворювати та вступати у виборчі блоки.

Держава всебічно підтримує молодіжні та дитячі громадські організації, наприклад, надає їм інформацію про державну політику щодо дітей та молоді, а також методичну та організаційну допомогу з питань соціального становлення та розвитку молоді і дітей; сприяє створенню підприємств, установ і організацій, які надають послуги молоді та дітям або сприяють зайнятості молоді.

Молодіжні та дитячі громадські організації звільняються від сплати державного мита за державну реєстрацію та збору за реєстрацію їх символіки.

Крім того, держава надає фінансову підтримку діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій, яка здійснюється через відповідні органи виконавчої влади, що працюють з молоддю, органи місцевого самоврядування та спілку всеукраїнських молодіжних громадських організацій. При затвердженні місцевих бюджетів передбачаються видатки на реалізацію програм молодіжних та дитячих громадських організацій.

Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування можуть передавати молодіжним та дитячим громадським організаціям повноваження щодо реалізації відповідних програм (проектів, заходів). У цьому випадку вони подають молодіжним та дитячим громадським організаціям фінансову та матеріальну допомогу і здійснюють контроль за реалізацією наданих повноважень, у тому числі за цільовим використанням виділених коштів.

Захист порушених конституційних прав та свобод громадян, у тому числі й неповнолітніх, здійснює суд. Наприклад, батьки, які ухиляються від виконання свої обов'язків по вихованню дітей або зловживають своїми батьківським правами, жорстоко поводяться з дітьми, шкідливо впливають на дітей своєю аморальною,

антигромадською поведінкою, чи є хронічними алкоголіками чи наркоманами, за рішенням суду можуть бути позбавлені батьківських прав.

Обов'язок повідомляти органи опіки і піклування про дітей, які залишилися без опікування батьків, або про неналежне виконання батьками (чи одним з них) обов'язків по вихованню дітей, чи про випадки зловживання батьківськими правами покладено на всі установи і всіх громадян, яким стане відомо про такі випадки.

II. Цивільно-правова відповідальність малолітніх та неповнолітніх.

Увага! Неповнолітня особа особисто несе відповідальність за порушення договору, укладеного нею самостійно та договору укладеного за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника. Однак, якщо в неповнолітнього немає майна, достатнього для відшкодування збитків, додаткову відповідальність несуть його батьки (усиновлювачі), піклувальники.

Відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою.

Шкода, завдана малолітньою особою (яка не досягла чотирнадцяти років), відшкодовується її батьками (усиновлювачами) або опікуном чи іншою особою, яка здійснює виховання малолітньої особи, - якщо вони не доведуть, що така шкода не є наслідком несумлінного виховання та нагляду за малолітньою особою або ухилення від виховання і нагляду.

Якщо малолітня особа завдала шкоди під час перебування під наглядом навчального закладу, закладу охорони здоров'я чи іншого закладу, що зобов'язаний здійснювати нагляд за нею, а також під наглядом особи, яка здійснює нагляд за малолітньою особою на підставі договору, ці заклади та особа зобов'язані відшкодувати шкоду, якщо вони не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини.

Якщо малолітня особа перебувала в закладі, який здійснює функції її опікуна, цей заклад зобов'язаний відшкодувати шкоду, завдану нею, якщо не доведе, що шкоди було завдано не з його вини.

Якщо малолітня особа завдала шкоди як з вини батьків (усиновлювачів) або опікуна, так і з вини закладів або особи, що зобов'язані здійснювати нагляд за нею, ці особи зобов'язані відшкодувати шкоду у частинах, які визначені за домовленістю між ними або за рішенням суду.

Якщо неповнолітня особа досягла повноліття, обов'язок батьків (усиновлювачів) або опікуна чи іншої особи, яка здійснює ви-

ховання малолітньої особи, відшкодувати шкоду, завдану малолітньою особою, не припиняється.

Після досягнення повноліття особа може бути зобов'язана судом відшкодувати шкоду, завдану нею у віці до чотирнадцяти років життя або здоров'ю потерпілого, якщо вона має достатні для цього кошти, а вищезазначені особи є неплатоспроможними або померли.

Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою.

Неповнолітня особа (у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років) відповідає за завдану нею шкоду самостійно на загальних підставах.

Якщо у неповнолітньої особи недостатньо майна для відшкодування завданої нею шкоди, ця шкода відшкодовується її батьками (усиновлювачами), піклувальником або закладом у якому перебувала неповнолітня особа, якщо вони не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини.

Батьки (усиновлювачі), піклувальники, заклад, який за законом здійснює щодо неповнолітньої особи функції піклувальника, зобов'язані відшкодувати шкоду до досягнення особою повноліття. Особа відшкодовує завдану шкоду самостійно після досягнення повноліття або якщо неповнолітня особа стане власником майна, достатнього для відшкодування такої шкоди.

Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності.

Якщо особа набула повної цивільної дієздатності (наприклад: досягла 18 років, вступила у шлюб) вона відшкодовує завдану нею шкоду самостійно.

Якщо у такої особи не вистачає майна, достатнього для відшкодування завданої нею шкоди, ця шкода відшкодовується в частці, якої не вистачає, або в повному обсязі її батьками (усиновлювачами) або піклувальником.

Батьки (усиновлювачі) або піклувальники відшкодовують шкоду завдану неповнолітньою особою, якщо вони дали згоду на

набуття нею повної цивільної дієздатності (наприклад: укладання неповнолітнім трудової угоди) і не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини. Обов'язок цих осіб відшкодувати шкоду припиняється з досягненням особою, яка завдала шкоди, повноліття.

Відшкодування шкоди, завданої кількома малолітніми особами.

Шкода, завдана кількома малолітніми особами, відшкодовується їхніми батьками (усиновлювачами), опікунами в частині, яка визначається за домовленістю між ними або за рішенням суду.

Якщо в момент завдання шкоди кількома малолітніми особами одна з них перебувала в закладі, який за законом здійснює щодо неї функції опікуна, цей заклад відшкодовує завдану шкоду у частині, яка визначається за рішенням суду.

Відшкодування шкоди, завданої кількома неповнолітніми особами.

Шкода, завдана кількома неповнолітніми особами, відшкодовується ними у частині, яка визначається за домовленістю між ними або за рішенням суду.

Якщо в момент завдання шкоди кількома неповнолітніми особами одна з них перебувала в закладі, який за законом здійснює щодо неї функції піклувальника, цей заклад відшкодовує завдану шкоду у частині, яка визначається за рішенням суду.

Зразки документів

Зразок заяви про прийняття спадщини

Заява надійшла

31 січня 2005 року

за №

Спадкова справа

№

Державний нотаріус

До Першої Житомирської

державної нотаріальної контори

Іванової Галини Іванівни,

(ідентифікаційний номер _____),

що мешкає в м. Житомирі,

вул. Київська, б. №1, кв. 1,

яка діє від свого імені та

як законний представник **від**

імені своєї малолітньої дочки

Іванової Марії Іванівни

1 березня 1997 року народження,

що мешкає там само

Заява

1 грудня 2004 року помер мій чоловік та батько **моєї малолітньої дочки** Іванов Іван Іванович, який народився 7 серпня 1960 року в м. Житомирі.

Останнє постійне місце проживання померлого було: м. Житомир, вул. Київська б. №1, кв1.

Спадщину після померлого я від свого імені **та від імені моєї малолітньої дочки** Іванової Марії Іванівни **ПРИЙМАЮ**.

Зміст ст.1298 Цивільного кодексу України та які документи необхідно мені представити для одержання свідоцтва про право на спадщину мені роз'яснено.

31 січня 2005 року

Підпис _____

Особу заявниці, 1967 року народження, встановлено за паспортом _____, виданим _____ в Житомирській області 1 жовтня 1997 року.

Справжність підпису заявниці перевірено.

Повноваження матері перевірено.

Державний нотаріус:

ДОГОВІР ОБМІНУ

Місто Житомир, тридцятого квітня
дві тисячі другого року.

Ми, що підписалися нижче: Іванова Ніна Іванівна, що мешкає в м.Житомирі, вул.Київська б. №1, кв1, Петров Дмитро Васильович, що мешкає в м.Житомирі, вул.Київська б. №1, кв1, Сидорова Ірина Василівна, що мешкає в м.Житомирі вул. Київська б. №1, кв1, **яка діє від свого імені та від імені своїх неповнолітніх дітей: Сидорової Анастасії Олександрівни, 7 грудня 1996 року народження, та Сидорової Юлії Олександрівни, 6 червня 2001 року народження,** що мешкають в м.Житомирі, вул.Київська б. №1, кв1 з одного боку, та Гвінова Ганна Миколаївна, що мешкає в м.Житомирі, Київське шосе, №2, кв.2, з другого боку, склали цей договір про таке:

1. Ми, Іванова Ніна Іванівна, Петров Дмитро Васильович, Сидорова Ірина Василівна, Сидорова Анастасія Олександрівна та Сидорова Юлія Олександрівна обмінюємо належну нам в рівних частках кожному: квартиру №1 (один), що знаходиться в місті Житомирі по вулиці Київській, №1 (один) на належні гр. Гвіновій Ганні Миколаївні 78/100 частин квартири №2 (два), що знаходиться в місті Житомирі, Київське шосе, №2 (два).

Таким чином, у володіння, користування та розпорядження Іванової Ніни Іванівни, Петрова Дмитра Васильовича, Сидорової Ірини Василівни, Сидорової Анастасії Олександрівни та Сидорової Юлії Олександрівни, переходить: жила кімната 7, площею 17,6 кв.м., жила кімната 8, площею 25,4 кв.м., кухня 5, площею 8,3 кв.м., коридор 4, площею 1,1 кв.м., приміщення: 1 коридор, туалет 3 в спільному користуванні, які складають 78/100 частин квартири №2, що знаходиться в місті Житомирі, Київське шосе, №2 (два), а в користування, володіння та розпо-

рядження Гвінової Ганни Миколаївни, переходить квартира №1 (один), що знаходиться в місті Житомирі по вулиці Київській №1 (один).

Квартира №2 належить Івановій Н.І., Петрову Д.В., Сидоровій І.В, Сидоровій А.О., та Сидоровій Ю.О., на підставі свідоцтва про право власності на житло, виданого відділом приватизації державного житлового фонду Житомирського міськвиконкому 1 квітня 2002 року за №____, зареєстрованого в Житомирському обласному державному комунальному підприємстві по технічній інвентаризації 8 квітня 2002 року за реєстром №_____.

78/100 частин квартири №2 належать Гвіновій Г.М., на підставі свідоцтва про право власності на житло, виданого відділом приватизації державного житлового фонду Житомирського міськвиконкому 3 липня 2001 року за №____, зареєстрованого в Житомирському обласному державному комунальному підприємстві по технічній інвентаризації 2 серпня 2001 року за реєстром №_____.

Квартира №2 складається з однієї жилої кімнати, загальною площею 29,40 кв.м, в тому числі жилою 17,20 кв.м.

Квартира №1 складається з трьох кімнат, загальною площею 81,9 кв.м, в тому числі жилою 55,4 кв.м.

2. Балансова вартість квартири №2 становить 5774 грн 00 коп. (п'ять тисяч сімсот сімдесят чотири гривні 00 копійок), згідно з довідкою-характеристикою, виданою Житомирським обласним державним комунальним підприємством по технічній інвентаризації 8 квітня 2002 року за №_____.

Балансова вартість вказаної частини квартири №1 становить 3018 грн. 00 коп. (три тисячі вісімнадцять гривень 00 копійок), згідно з довідкою-характеристикою Житомирського обласного державного комунального підприємства по технічній інвентаризації 6 квітня 2002 року за №_____.

3. Обмін проводиться без доплати.

4. Сторони свідчать, що зазначені в договорі квартири нікому іншому не продані, не подаровані, не заставлені, в спорі і під заборонаю не перебувають.

5. Всі витрати за складання та оформлення цього договору сплачують сторони в рівних частках.

6. Цей договір складено в трьох примірниках, перший з яких залишається на зберіганні в справах нотаріальної контори, а решта примірників, що мають силу оригіналу, видаються сторонам.

Підписи: _____

(представниця)

30 квітня 2002 року цей договір посвідчено мною, _____, державним нотаріусом Першої Житомирської державної нотаріальної контори.

Договір підписано сторонами у моєї присутності. Особу сторін встановлено, їх дієздатність, а також повноваження матері і належність гр.гр. Івановій Ніні Іванові, Петрову Дмитру Васильовичу, Сидоровій Ірині Василівні, Сидоровій Анастасії Олександрівні, Сидоровій Юлії Олександрівні та Гвіновій Ганні Миколаївні, квартир, що обмінюються, перевірено.

У відповідності зі статтею 227 Цивільного кодексу України цей договір підлягає реєстрації в Житомирському обласному державному комунальному підприємстві по технічній інвентаризації.

Зареєстровано в реєстрі за № _____

Стягнуто державного мита - _____

Державний нотаріус:

Зразок договору купівлі-продажу квартири

ДОГОВІР купівлі-продажу квартири

Місто Житомир, шостого вересня
дві тисячі другого року.

Ми, що нижче підписались: з однієї сторони – Іванова Ірина Василівна, що мешкає в м. Житомирі, вул.Київська 1, кв1, **яка діє від свого імені та як законний представник від імені свого неповнолітнього сина Іванова Олександра Володимировича, 1 лютого 1997 року народження, що мешкає там само,** та діє за дорученням, посвідченим Іванівською сільською радою Житомирського району Житомирської області 5 вересня 2001 року за реєстром №__ від імені Іванова Володимира Івановича, що мешкає в м.Житомирі, вул. Київська 1, кв1, (надалі - ПРОДАВЦІ), розуміючи значення своїх дій, без будь-якого примушення, як фізичного так і морального, та з другої сторони - Петров Володимир Кирилович, що мешкає в м. Житомирі, Київське шосе 2, кв. 2. (надалі - ПОКУПЕЦЬ), попередньо ознайомленні з вимогами чинного законодавства щодо недійсності угод, уклали цей договір про таке:

1. ПРОДАВЦІ продали в рівних частках кожен, а ПОКУПЕЦЬ купив квартиру №1 (один), що знаходиться в місті Житомирі по вул. Київській №1, кв1(один).

Квартира складається з двох жилих кімнат та службових приміщень, загальною площею 54,65 кв.м., в тому числі жилою 30,7 кв. м.

2. Документом, що підтверджує право власності ПРОДАВЦІВ на відчужуване майно є свідоцтво про право власності на житло, видане відділом приватизації державного житлового фонду Житомирського міськвиконкому 10 серпня 1999 року за №___. Квартира зареєстрована за продавцями в Житомирському обласному державному комунальному підприємстві по технічній інвентаризації 14 жовтня 1999 року за реєстром №_____.

3. Цей продаж сторони оцінюють в суму 36049 грн. 00 коп. (тридцять шість тисяч сорок дев'ять гривень 00 копійок), яку ПОКУПЦІ передали ПРОДАВЦЯМ повністю до підписання цього договору.

4. За даними Житомирського обласного державного комунального підприємства по технічній інвентаризації (довідка № _____ від _____), балансова вартість квартири, яка продається, становить 36049 грн. 00 коп. (тридцять шість тисяч сорок дев'ять гривень 00 копійок).

5. ПРОДАВЦІ гарантують, що прихованих недоліків квартира не має, до моменту укладення цього договору нікому іншому вона не відчужена, під заборону (арештом) та заставою не перебуває, як внесок до статутного фонду юридичних осіб не передана, судового спору щодо неї, а також прав у третіх осіб, як в межах так і за межами України немає.

6. Відсутність заборони відчуження вказаного жилого будинку підтверджується довідкою, виданою державним нотаріусом Першої житомирської державної нотаріальної контори _____ 26 вересня 2001 року за № _____.

7. Ми, ПРОДАВЦІ та ПОКУПЕЦЬ підтверджуємо, що ця угода відповідає нашим дійсним намірам і не носить характеру мнимої та удаваної, а також не є зловмисною.

8. Квартира, що відчужується, візуально оглянута мною, ПОКУПЦЕМ, до підписання цього договору. Недоліків чи дефектів, які перешкоджали б її використанню за призначенням, на момент огляду, не виявлено, будь-яких претензій щодо якісних характеристик квартири до ПРОДАВЦІВ я не маю.

9. Право власності на придбану квартиру у ПОКУПЦЯ виникає з моменту нотаріального посвідчення цього договору.

10. Всі витрати, пов'язані зі складанням та нотаріальним оформленням цього договору сплачують ПРОДАВЦІ.

Цей договір складено у двох примірниках, один з яких призначається для зберігання в справах Першої Житомирської дер-

жавної нотаріальної контори, а другий, викладений на спеціальному бланку нотаріальних документів, видається ПОКУПЦЮ.

Підписи:

Продавці: _____

Покупець: _____

6 вересня 2002 року цей договір посвідчено мною, _____, державним нотаріусом Першої житомирської державної нотаріальної контори.

Договір підписаний сторонами у моїй присутності. Особу сторін встановлено, їх дієздатність, а також повноваження представниці та належність гр. гр. Іванову Володимиру Івановичу, Івановій Ірині Василівні та Іванову Олександрову Володимировичу квартири №1, що відчужується, перевірено.

У відповідності зі статтею 227 Цивільного кодексу України цей договір підлягає реєстрації за місцем знаходження квартири в Житомирському обласному державному комунальному підприємстві по технічній інвентаризації.

Зареєстровано в реєстрі за №

Стягнуто державного мита: звільнено на підставі п.18 ст.4 Декрету КМ України "Про держмито".

Державний нотаріус

**Зразок заяви для реєстрації дитячої
(молодіжної) громадської організації**

Заява

(прізвище, ім'я, по батькові засновників або їх уповноважених

представників, рік народження, місце постійного проживання,

N телефону)

подають установчі документи на реєстрацію _____
(назва дитячої(молодіжної)

громадської організації і територія, в межах якої вона діє)

Статут (положення) прийнятий _____
(рік, місяць, число,

назва органу, який прийняв статут)

Основна мета діяльності об'єднання _____

Назва та юридична адреса постійно діючого центрального ста-
тутного органу об'єднання громадян _____

Прізвища засновників

Підписи

Дата

Примітка. Підписи повинні бути завірені в установленому
законом порядку.

Використана література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року;
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року;
3. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року;
4. Кодекс законів про працю України від 15 грудня 1993 року;
5. Житловий кодекс України від 30 червня 1983 року;
6. Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 року;
7. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року;
8. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 року;
9. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року;
10. Закон України „Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей” від 2 червня 2005 року;
11. Закон України „Про громадянство України” від 8 жовтня 1991 року;
12. Закон України „Про допомогу сім’ям з дітьми” від 21 листопада 1992 року;
13. Закон України „Про приватизацію державного житлового фонду” від 19 червня 1992 року;
14. Закон України „Про попередження насильства в сім’ї” від 15 листопада 2001 року;
15. Закон України „Про охорону дитинства” від 26 квітня 2001 року;
16. Закон України „Про іпотеку” від 5 червня 2003 року;
17. Закон України „Про заставу” від 2 жовтня 1992 року;
18. Закон України „Про освіту” від 23 травня 1991 року;
19. Закон України „Про охорону праці” 14 жовтня 1982 року;
20. Закон України „Про об’єднання громадян” від 16 червня 1992 року;
21. Коментар до Цивільного кодексу України за редакцією Є.О. Харитонова; Харків, 2003 р.
22. Є.О. Мічурін Науково-практичний посібник „Вчинення нотаріальних дій нотаріусами України; Харків, 2004 р.

Зміст

Передмова.....	3
I. Основні цивільні права малолітніх та неповнолітніх.....	4
Право на життя та охорону здоров'я	4
Право на ім'я та громадянство	4
Право на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них та на піклування батьків	6
Право на опіку та піклування	8
Право на достатній життєвий рівень	12
Право на житло	12
Право на вільне висловлення думки та отримання інформації	15
Право на захист від усіх форм насильства	16
Право на майно	16
Право на освіту	21
Право на працю	22
Право на зайняття підприємницькою діяльністю	25
Право на об'єднання в дитячі та молодіжні організації	26
II. Цивільно-правова відповідальність малолітніх та неповнолітніх.....	29
Відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою	29
Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою ..	30
Зразки документів	32
Використана література.....	41

*Видання здійснено в рамках українсько-нідерландського проекту MATRA
“Впровадження нового Цивільного кодексу в Україні”
The publication is made within the frameworks of the Ukrainian – Netherlands
project MATRA “Implementation of the Ukrainian Civil Code”*

Програма трансформації
суспільства Центральної та
Всхідної Європи (MATRA)
Міністерства закордонних
справ Королівства
Нідерландів

Social Transformation
Programme Central and
Eastern Europe (MATRA) of
the Netherlands Ministry of
Foreign Affairs

Центр міжнародного
правового
співробітництва
(Нідерланди)

Center for International
Legal Cooperation
(Netherlands)

Центр
суддівських студій
(Україна)

Centre
for Judicial Studies
(Ukraine)

Розповсюджується БЕЗКОШТОВНО

Цивільні права малолітніх і неповнолітніх та їх цивільно-правова відповідальність

Комп'ютерна верстка: *А.Казаков, В.Станіславський*
Підписано до друку 21 IX 2006 р. Формат А5/48. Папір офсетний.
Гарнітура Петербург. Друк офсетний. Наклад 4 000 пр. Зам. № П-1018 від 30.08.06.

Надруковано ТОВ “Поліграф-Експрес”,
04071, м. Київ, вул. Верхній Вал, 2А. Тел.: (044) 417-61-60.
Свідцтво про видавничу діяльність: Серія КІ № 88 від 16 II 2006 р. видане
Державним комітетом телебачення і радіомовлення України.